

**LEGAL ANALYSIS OF INDIVIDUAL LEGISLATIVE PROPOSALS
FROM THE CEC REGARDING ELECTIONS
IN THE POST-WAR PERIOD**

**ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ЗАКОНОДАВЧИХ
ПРОПОЗИЦІЙ ВІД ЦВК ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ
У ПОВОЄННИЙ ЧАС**

Biloskurska O. V.

*PhD in Law, Docent,
Associate Professor at the Department
of Public Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University
Chernivtsi, Ukraine*

Білокурска О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Після припинення чи скасування воєнного стану в Україні, виникне нагальна потреба вирішити питання організації та проведення загальнодержавних та місцевих виборів. Це стане актуальним в контексті відновлення демократичних процесів у країні, встановлення стабільності та забезпечення участі громадян у визначенні своєї політичної реалізації. Цей перехід вимагатиме глибокого аналізу правових та організаційних аспектів, зокрема зв'язку між припиненням воєнного стану та регулюванням виборчого процесу, враховуючи виклики, що виникають у післякризовий період.

Центральна виборча комісія як постійно діючий колегіальний державний орган, до компетенції якого належить забезпечення організації підготовки та проведення виборів і референдумів в Україні, вважає, що «питання організації підготовки і проведення загальнодержавних та місцевих виборів гостро постане одразу після припинення чи скасування воєнного стану в Україні. Руйнівні наслідки, спричинені воєнними злочинами російської федерації та її збройних сил в Україні, серед яких передусім знищення важливої інфраструктури, криза з переміщенням громадян, що змушені були покинути свої домівки, вже сьогодні засвідчують необхідність прогнозування можливих проблемних питань, що постануть під час майбутнього проведення виборів, перегляду з цією метою виборчого законодавства України та внесення до нього відповідних системних змін задля забезпечення сприяння реалізації виборчих прав громадян і належного адміністрування виборчих процесів у повоєнний період» [1]. Так, з метою внесення відповідних змін до виборчого

законодавства, що торкаються вдосконалення існуючого механізму забезпечення реалізації виборчих прав громадян України, які проживають або на день проведення голосування на виборах перебувають за межами України розпорядженням Голови Центральної виборчої комісії від 10 березня 2023 року № 19 було утворено робочу групу з напрацювання пропозицій щодо організації голосування виборців, які проживають або на день проведення голосування на виборах перебувають на території іноземної держави.

Серед напрацьованих пропозицій робочої групою ЦВК щодо удосконалення виборчих процедур під час підготовки та проведення виборів за кордоном після припинення чи скасування воєнного стану в Україні доволі дискусійними видається питання щодо можливості запровадження поштового та електронного голосування виборців у закордонному виборчому окрузі та пропозиція дострокового голосування в день, що передує дню голосування (дню виборів).

На нашу думку, запровадження поштового та електронного голосування виборців у закордонному виборчому окрузі може належати до категорії великих ризиків. Перш за все, поштове та електронне голосування вимагає ефективних заходів для забезпечення безпеки процесу. Існують потенційні загрози щодо конфіденційності, цілісності та доступності голосів, такі як хакерські атаки, маніпуляції з голосами виборців або підробка даних. Гарантувати належний рівень захисту від таких загроз може бути викликом, особливо в контексті виборчого процесу у післявоєнний період. По-друге, забезпечення достовірності голосів є критичним аспектом будь-якого виборчого процесу. У випадку поштового та електронного голосування важливо мати надійні методи автентифікації виборців і перевірки їхньої ідентичності. Це може стати проблемою, оскільки віддалені методи голосування ускладнюють перевірку достовірності та запобігання можливим шахрайствам. По-третє, при поштовому та електронному голосуванні виборці можуть бути вразливі до впливу зовнішніх сторін, які можуть намагатися вплинути на їхні виборчі рішення або спробувати вплинути на виборчий процес у цілому. Це може означати втрату незалежності виборців та можливість маніпулювання результатами голосування, а також є прямим порушенням принципу таємного голосування. Окрім того, виборчі процеси повинні бути прозорими та піддаватися громадському контролю. При використанні поштового та електронного голосування у закордонному виборчому окрузі може виникнути складність у забезпеченні необхідного рівня прозорості. Громадські спостерігачі та політичні представники можуть мати обмежений доступ до процесу голосування, що може підірвати довіру до виборчої системи. Також, у разі поштового та електронного голосування в закордонних

виборчих округах може виникнути проблема забезпечення рівного доступу до голосування для всіх виборців. Не всі виборці можуть мати доступ до необхідних технічних засобів або можуть бути неознайомлені з процедурами голосування за допомогою пошти чи електронних систем. Це може призвести до нерівного представництва та порушення принципу рівності голосування.

Отже, хоча поштове та електронне голосування виборців у закордонному виборчому окрузі має свої переваги, включаючи більшу зручність для виборців і можливість голосувати з-за кордону, великі ризики, пов'язані з вищеперахованими підставами голосування у закордонному виборчому окрузі, підкреслюють необхідність ретельного аналізу та обережного підходу до їх запровадження, оскільки суперечать положенням ч. 1 ст. 71, ч. 1 ст. 76, ч. 1 ст. 103 Конституції України [2].

Щодо можливості запровадження на закордонних виборчих дільницях дострокового голосування у день, що передує дню голосування, що надасть виборцям, які перебувають за кордоном, право проголосувати на відповідних виборах у суботу або неділю за їх вибором, то як зазначається в Постанові Центральної виборчої комісії «Про пропозиції щодо вдосконалення законодавства України, спрямовані на забезпечення підготовки та проведення виборів після припинення чи скасування воєнного стану в Україні» від 27.09.2022 року № 102 – «Такий вектор змін обумовлений, зокрема, необхідністю забезпечення голосування значної кількості виборців, які на день голосування на виборах перебуватимуть на територіях іноземних держав, обмеженою кількістю закордонних виборчих дільниць, прибуття на які потребує від виборців певних ресурсів та часу, що у підсумку може збільшити загальну явку виборців на виборах за кордоном» [3].

На нашу думку, запровадження на закордонних виборчих дільницях дострокового голосування в день, що передує дню голосування (дню виборів) або в якийсь інший день є порушенням конституційних приписів, оскільки згідно ч. 1 ст. 77 Конституції України «Чергові вибори до Верховної Ради України відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради України», згідно ч. 5 ст. 103 Конституції України «Чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю березня п'ятого року повноважень Президента України».

Зауважимо, що дострокове голосування на закордонних виборчих дільницях в день, що передує дню голосування, може збільшити ризик впливу на вибори. Існує можливість, що результати дострокового голосування можуть бути використані для маніпуляцій та впливу на

основне голосування, яке відбудеться наступного дня, наслідком чого є порушення принципу справедливості та рівноправності голосування.

Окрім того, запровадження дострокового голосування на закордонних виборчих дільницях в день, що передує дню голосування, може створити певне коло проблем з безпекою даних, а також може ускладнити контроль та нагляд за виборчим процесом. Збирання, зберігання та передача виборчої інформації з закордону може бути складною процедурою та підвищувати ризик витоку конфіденційної інформації, наслідком чого є створення можливостей для неправомірного впливу на виборчий процес.

Організація процесу дострокового голосування на закордонних виборчих дільницях в день, що передує дню голосування вимагатиме додаткових ресурсів, зусиль та координації для забезпечення голосування за межами країни. Існує ризик, що не всі процедури та механізми можуть бути належним чином впроваджені та забезпечені в короткі терміни, значна кількість громадян України може бути недостатньо підготовлена або не матиме можливості прибути на закордонну виборчу дільницю у визначений день, що призведе до обмеження права на голосування тих, хто перебуває за кордоном та неналежної реалізації принципу чесних та неспальсифікованих виборів.

Таким чином, дострокове голосування на закордонних виборчих дільницях в день, що передує дню голосування, перш за все суперечить положенням ч. 1 ст. 77, ч. 5 ст. 103 Конституції України та порушує принципи справедливих, рівних, чесних та неспальсифікованих виборів.

Література:

1. Вибори після війни. ЦВК напрацювала законодавчі пропозиції щодо проведення виборів у повоєнний період. URL: <https://cvk.gov.ua/novini/vibori-pislya-viyni-tsvk-napratsyuvava-zakonodavchi-propozitsii-shhodo-provedennya-vivoriv-u-povoieniiy-period.html> (дата звернення 16.05.2023)

2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 16.05.2023)

3. Про пропозиції щодо вдосконалення законодавства України, спрямовані на забезпечення підготовки та проведення виборів після припинення чи скасування воєнного стану в Україні : Постанова Центральної виборчої комісії від 27.09.2022 року № 102 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102359-22?find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%B2#w1_4 (дата звернення 16.05.2023)